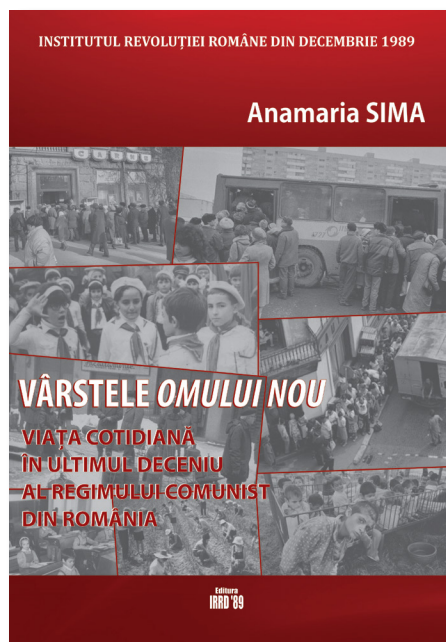

ANTIDOT LA NOSTALGIE: O LUCRARE DESPRE VIAȚA COTIDIANĂ A ROMÂNILOR DE-A LUNGUL ULTIMULUI DECENIU COMUNIST

Sima Anamaria, *Vârstele omului nou: viața cotidiană în ultimul deceniu al regimului comunist din România*, București, Editura IRRD 1989, 2019, 256 p.

Constantin BARA*

Subiectul cercetării propuse de Anamaria Sima în lucrarea de față pleacă de la o problemă actuală – percepția contemporană pe care românii o au în ceea ce privește regimul comunist și persoana lui Nicolae Ceaușescu. Concret, Anamaria Sima analizează rezultatele sondajului realizat de Institutul Român pentru Evaluare și Strategie din vara anului 2010, în care se consemnează că 57% dintre români considerau că era mai bine înainte de 1989, în timp ce 21% dintre respondenți considerau că era mai rău, și propune o serie de explicații a acestor rezultate care au la bază analiza istorică. În cadrul demersului de față, tânăra autoare își propune să cerceteze motivele care i-au determinat pe cei intervievați să aibă un asemenea răspuns, plecând de la premisele conform cărora regimul comunist din România a avut și părți bune, nu doar rele, așa cum a avut orice regim politic, iar respondenții au fost tineri în anii '80, așa că aceștia își regretă tinerețea, nu regimul.

Încă din introducerea lucrării, autoarea lansează o serie de posibile răspunsuri în legătură cu problematica enunțată: perioada de tranziție a fost nemulțumitoare pentru mulți dintre români din punct de vedere economic și social, oamenii n-au știut să-și gestioneze libertatea în perioada

* Asistent Cercetare Științifică în cadrul Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989.

postdecembristă, lipsa stabilității și predictibilității cu care erau obișnuiți, efectul propagandei și a etatizării timpului, lipsa unui termen comparație. Toate aceste posibile răspunsuri sunt, de fapt, consecințe ale procesului de făurire al omului nou pe care autoarea îl analizează de-a lungul celor cinci capitole. Cartea de față ne oferă o incursiune detaliată în viața cotidiană a românilor din anii '80, perioadă recunoscută drept una dificilă, marcată de restricțiile severe ale regimului lui Nicolae Ceaușescu și de criza economică care a cuprins România începând cu jumătatea anilor '70. În cadrul lucrării, Anamaria Sima a inclus analize tematice referitoare la educația omului nou, procesul pe care oamenii trebuiau să-l parcurgă pentru a procura alimente, starea de spirit a populației și mijloacele la care recurgeau românii pentru a evada din cotidianul comunist.

În cadrul primului capitol, intitulat „Utopie și nostalgie”, autoarea compară contrastul dintre promisiunile grandioase ale Partidului cu realitatea crizei economice severe prin care trecea România. În ciuda acestei discrepanțe majore și a traiului precar, marcat de lipsuri, conform sondajelor realizate după 1989, o parte semnificativă din populație percepe perioada comunistă drept una stabilă. De-a lungul acestui capitol, autoarea demontează aceste mituri, conform cărora „toți aveau locuri de muncă”, „că se învăța mai bine” sau că „frigiderele erau pline”, prin recurs la documente de arhivă, interviuri, memorii și presă, demonstrând că această percepție este mai degrabă un refuz al prezentului decât o apreciere reală a trecutului.

În cadrul capitolului al II-lea, intitulat „Educația omului nou”, Anamaria Sima pleacă de la ideea conform căreia educația reprezenta un instrument central al regimului comunist din România și analizează formele de înregimentare în care erau incluși cetățenii încă de la vârste fragede, folosind interviuri de istorie orală, manuale școlare și surse din cadrul Arhivelor Naționale Istorice Centrale.

În capitolul al III-lea, intitulat sugestiv „Lupta pentru supraviețuire a omului nou”, sunt prezentate dificultățile cotidiene cu care s-au confruntat oamenii de-a lungul anilor '80 – penurie alimentară generalizată, raționalizări, cozi interminabile pentru procurarea alimentelor de bază, lipsa curentului electric, a apei calde și a medicamentelor. Autoarea argumentează, făcând apel la mărturiile ale oamenilor care au traversat comunismul și decrete, că nu există motive care să-i facă pe oameni să regrete comunismul. Autoarea reiterează, prin intermediul exemplelor, că idealizarea trecutului ignoră suferințele și lipsurile care au definit perioada comunistă din România.

În capitolul al IV-lea, analiza se concentrează pe starea de spirit a oamenilor, insistând asupra scepticismului în privința funcționalității

economiei și neîncrederii în decidenții politici. Utilizând rapoarte întocmite de Securitate care se regăsesc în arhiva CNSAS, autoarea arată că alterarea stării de spirit a cetățenilor a fost determinată de comparația, care se făcea în epocă cu alte state comuniste (spre exemplu, în URSS condițiile de viață erau mult mai bune, iar Gorbaciov era privit ca un lider reformist), de faptul că situația economică nu s-a îmbunătățit nici după ce a fost achitată datoria externă și de realegerea lui Nicolae Ceaușescu în cadrul celui de-al XIV Congres al P.C.R, când românii au sperat ca acesta să cedeze locul de conducător al Partidului și statului. Nemulțumirile și frustrările erau cauzate de degradarea standardului de viață și de lipsa unui orizont de schimbare. Așadar, autoarea concluzionează că nostalgia pentru trecut apare ca un mecanism de idealizare a stabilității percepute în perioada comunistă, mai ales în comparație cu incertitudinile de după Revoluția Română din Decembrie 1989.

Ultimul capitol, intitulat „Evadarea din cotidian a omului nou” explorează modalitățile prin care oamenii au încercat să evadeze din realitatea apăsătoare a cotidianului comunist. Printre formele la care oamenii au apelat pentru a scăpa de cenzură s-au numărat piesele de teatru, pe care autoarea le consideră „forma cea mai liberă de dogmă ideologică” (p. 142), bancurile politice, Radio Europa Liberă, muzica venită din Occident prin mijloace neoficiale și întâlnirile cu familia și prietenii. Autoarea argumentează că, în ciuda încercărilor de a controla timpul liber al oamenilor, au existat activități în sfera vieții private, pe care astăzi le-am putea considera banale, care au scăpat controlului Partidului-Stat, constituind o formă de rezistență/disidență subtilă împotriva unui regim represiv.

În afară de cele cinci capitole prezentate în rândurile de mai sus, lucrarea beneficiază și de o bogată listă de anexe în care, se regăsesc interviuri de istorie orală realizate de autoare, documente din arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității și Serviciului Arhivelor Naționale Istorice Centrale. Cartea de față se înscrie pe lista lucrărilor esențiale pentru înțelegerea impactului pe care regimul comunist l-a avut asupra vieții cotidiene a românilor. Datorită documentării serioase pe care tânăra cercetătoare a desfășurat-o în arhive, biblioteci și pe teren, aceasta contribuie la completarea imaginii unei epoci marcate de austeritate și propagandă. Demersul poate fi considerat și un antidot împotriva nostalgiei nejustificate față de regimul comunist, cercetarea demitizând clișeele recurente în spațiul public postcomunist prin baza solidă de documentare pusă la dispoziție.